



**PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS**



**Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija**

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS 2024: TYRIMAS ATSKLEIDĖ PILIE TINIO PARENGTUMO PRIELAIDAS LIETUVOJE

Pilietinės galios indekso 2024 m. tyrimo duomenys atskleidė, jog per pastaruosius metus bendroji Lietuvos visuomenės pilietinė galia reikšmingiau nekito. Tuo metu detalesnis pilietinio parengtumo prielaidų apžvelgimas išryškina savanorystės patirties ir įsitraukimo į organizacijas svarbą.

Pilietinės visuomenės instituto apskaičiuotas 2024 m. Pilietinės galios indeksas (PGI) rodo, jog pernai Lietuvos visuomenės pilietinė galia reikšmingiau nekito: vidutinė indekso reikšmė 2024 m. siekia 36,8 balus iš 100 galimų (2023 m. buvo lygi 36,7 balo). Visgi matomi nedideli pokyčiai kai kuriose indekso sudedamosiose dimensijose.

Žvelgiant į pilietinės veiklos rizikų vertinimą, matyti, jog 2024-aisiais, lyginant su ankstesniais metais, gyventojai mažiau buvo linkę sieti pilietines veiklas su įvairiomis rizikomis. Pavyzdžiui, 10 proc. mažiau respondentų manė, jog pilietiškai veikiantis žmogus gali būti palaikytas keistuoliu (tikėtina tai atrodė 46 proc. respondentų), 5-6 proc. mažiau buvo siejančiųjų pilietinę veiklą su grasinimais susidoroti, darbo praradimu ar aplinkinių įtarimais veikimu dėl savanaudiškų paskatų (tikėtinos tokios rizikos 2024-aisiais atrodė atitinkamai 37 proc., 34 proc. ir 52 proc. apklaustųjų), 4 proc. mažiau buvo linkusiųjų tikėti, jog pilietiškai veikiantis žmogus gali būti viešai užsipuolamas (44 proc.).

Iš kitos pusės, 2024 m. kiek keitėsi ir pilietinio aktyvumo pobūdis. Pirmiausia, mažėjo Lietuvos gyventojų įsitraukimas į veiklas, itin išpopuliarėjusias su plataus masto Rusijos karo Ukrainoje pradžia ar COVID-19 pandemija: lyginant su 2023-aisiais, po 8 proc. susitraukė politinio vartojimo veiklos – pirkimas ar boikotavimas dėl moralinių ar politinių motyvų, 7 proc. – aukojimas labdarai. Antra, „rinkimų metai“ (2024 –aisiais vykę tiek Prezidento, tiek Europos parlamento ir Seimo rinkimai), šiek tiek koregavo politinio dalyvavimo formas: mažėjo dalyvavimas protesto politikoje (3 proc. traukėsi dalyvavimas demonstracijose, mitinguose, 2 proc. – streikuose), išaugo kreipimaisi į politikus ir diskusijos apie politiką artimojoje aplinkoje. Populiariausiomis veiklomis išliko aukojimas labdarai (45 proc. įsitraukusiųjų), dalyvavimas aplinkos tvarkymo talkose (32 proc.) bei dalyvavimas vietos bendruomenės veikloje (23 proc.). 65 proc. nurodė diskutavę apie politiką su draugais, giminaičiais, bendradarbiais ar kaimynais. Greta pastebėtina, kad bendras domėjimasis viešaisiais reikalais 2024 m. smarkiai nekito.

Šalia kiek sumažėjusio realaus pilietinio aktyvumo, mažėjo ir potencialus pilietinis aktyvumas – tai yra, nusiteikimas veikti, jei visuomenėje kiltų tam tikros problemos. Nors dar viena sudedamoji PGI dalis - pilietinės įtakos indeksas – smarkiai nekito, tačiau galima pastebėti, kad rinkimų metais gyventojai buvo linkę prasčiau vertinti daugumos valdžios institucijų ir biurokratijos įtaką: mažėjo tiek Seimo nariams, tiek seniūnams ir merams, tiek ir valstybės tarnautojams respondentų priskiriama galia paveikti svarbius visuomenei sprendimus (0,3-1,0 balo pokyčiai 10-balėje skalėje). Panašios priskiriamos įtakos mažėjimo tendencijos pastebimos ir verslininkų bei žiniasklaidos

atvejais (0,3-0,5 balo iš 10-ties). Tarp į tyrimą įtrauktų valstybės institucijų, ženklėsnio gyventojų priskiriamos įtakos mažėjimo išvengė tik Prezidentūra ir savivaldybių tarybos.

*

Specialus dėmesys 2024 m. Pilietinės galios indekso tyrime buvo skirtas **pilietinio parengtumo** analizei, pastarąjį laikant itin svarbia visuotinės gynybos principo sudėtine dalimi. 2023 m. PGI tyrime apžvelgus asmeninį gyventojų pasirengimą ekstremalioms situacijoms, 2024 m. tyrime dėmesys buvo sutelktas ties kitomis pilietinio parengtumo dimensijomis – gyventojų nusiteikimu savanoriauti valdant krizes, jų bendra savanorystės patirtimi, įsitinkinimu į organizacijas, bei visuomenės sutelktumui.

Tyrimas parodė, kad maždaug kas dešimtas (9 proc.) Lietuvos gyventojas teigia, kad tikrai prisidėtų kaip **savanoris prie krizės (epidemijos, gamtos stichijos, karo) suvaldymo veiksmų**. Dar 44 proc. teigia, kad greičiau taip, nei ne. Dauguma ketinančių savanoriauti labiausiai linktų tai daryti individualiai (34 proc.) arba su šeima, draugais, kaimynais (33 proc.). Tik maždaug kas dešimtas (11 proc.) prisidėtų prie nevyriausybinų organizacijų veiklos, panašiai tiek pat – prie valstybinių institucijų (8 proc.) arba darbovietės veiklos (10 proc.). Iš tokio rezultato panašu, kad dabartinėje situacijoje didžioji dauguma potencialių savanorių nežino institucinių veiklos kelių.

Ankstesnė savanoriavimo krizinėse situacijose (COVID pandemija, migrantų krizė) patirtis daro labai stiprią įtaką ateities ketinimams. Tokios ankstesnės savanorystės būtent krizinėse situacijose patirties turintys teigia 19 proc. apklaustųjų. Tiesa, ilgesnį nei mėnesio laiką savanoriavo tik 2 proc. apklaustųjų, dar 12 proc. tai darė retkarčiais. Tačiau daugiau nei 8 iš 10 tų, kurie prisidėjo prie ankstesnių krizių valdymo ilgą laiką arba retkarčiais, ketintų prisidėti ir ateityje. Tokia pati koreliacija yra stebima ir su ketinimu prisidėti prie šalies gynybos karo atveju. 87 proc. tų, kurie yra nusiteikę šalį ginti ginklu, teigia, kad prisidėtų prie savanoriškų veiklų krizei suvaldyti. Tarp ketinančių ginti šalį kitais būdais, ketinimą savanoriškai prisidėti prie krizės valdymo veiklų išreiškė 76 proc.

Analizuojant bendrą pilietinę galią, stebimas akivaizdžiai aukštesnis pilietinės galios indeksas tų respondentų, kurie prisidėtų prie savanoriškos veiklos krizės atveju. Jis siekia 48,9 balus grupėje, kuri teigia tikrai prisidėsianti prie savanoriškų veiklų krizės atveju, ir 42,6 balus tarp tų, kurie greičiausiai tai darytų. Palyginimui, tų, kurie tikrai neprisidėtų prie savanoriškos veiklos, pilietinės galios indekso dydis yra 22,4 balai. Potencialiu savanorišku aktyvumu krizės atveju aiškiai išsiskiria kai kurios demografinės grupės: darbingo vidutinio amžiaus (30 – 50 m.), aukštesnių pajamų, aukštesnio išsimokslinimo gyventojai, tarnautojai/specialistai/vadovai žymiai dažniau imtųsi savanoriškos veiklos.

Didžioji dauguma tų, kurie norėtų prisidėti prie savanoriškų veiklų krizės atveju, teigia kad galėtų rūpintis humanitarine (maisto, vandens tiekimas) pagalba (84 proc. prisidėtų ar galbūt prisidėtų), gyventojų informavimu (78 proc.), priemonių gamyba (69 proc.). Mažiausiai būtų prisidedančių prie tarptautinės pagalbos organizavimo (27 proc.), psichologinės (34 proc.) ar medicininės (36 proc.) pagalbos teikimo/organizavimo.

*

Tyrimas taip pat atskleidė, kad **dalyvaujantys savanoriškoje veikloje įprastomis sąlygomis** dalyvaus ir krizės atveju. Tad detaliau gilinantis į platesnę savanoriškos veiklos patirtį, 14 proc. apklaustųjų teigia, kad yra dalyvavę kokioje nors savanoriškoje veikloje per paskutinius 12 mėnesių,

15 proc. teigia, kad yra dalyvavę savanoriškoje veikloje kada nors anksčiau. Dar 20 proc. sako, kad nors ir nėra savanoriavę, norėtų tai daryti. Taigi, beveik pusė apklaustųjų arba jau yra savanoriavę, arba norėtų tai padaryti ateityje.

Iš tų, kurie yra kada nors savanoriavę, tik kas dešimtas (9 proc.) tai daro reguliariai (bent kartą per savaitę). Penktadalis (20 proc.) savanoriauja arba savanoriavo kartą per mėnesį, likusieji – dar rečiau, o 35 proc. tai daro tik renginių, progų, akcijų metu. Beveik po ketvirtadalį (23 proc.) apklaustųjų savanorystei skiria arba iki 2 val. per mėnesį, arba 3-5 valandas per mėnesį (tiesa, net 30 proc. negalėjo tiksliai įvardinti skiriamo laiko). Lyginant su 2021 m., dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir noras dalyvauti išaugo (po 5 proc.), taip pat padaugėjo rečiau, bet reguliariai dalyvaujančiųjų.

Beveik pusė (49 proc.) savanoriavusių žmonių teigė, kad padėjo Ukrainai arba ukrainiečiams. Taip pat daug apklaustųjų teigė, kad prisidėjo organizuojant kultūros, meno renginius (42 proc.), prisidėjo organizuojant vietos bendruomenės veiklą (35 proc.), padėjo vyresniems žmonėms (32 proc.), rinko labdarą (31 proc.), padėjo žmonėms su negalia (29 proc.), jaunimui, vaikams (29 proc.). Mažiausiai savanorių pritraukė psichologinė, socialinė pagalba (4 proc.), pagalba kitų pažeidžiamų grupių atstovams (8 proc.), pagalba teikiant profesines konsultacijas (9 proc.).

Nedalyvavusieji savanoriškoje veikloje respondentai, klausiami, dėl kokių priežasčių jie nedalyvauja, dažniausiai nurodė laiko trūkumą (55 proc.). Taip pat daugelis teigė, kad jų niekas nepakvietė, nepasiūlė (39 proc.), daug apklaustųjų kaip nedalyvavimo priežastį nurodė amžių ir sveikatą (30 proc.), taip pat informacijos apie savanoriškas veiklas trūkumą (29 proc.). Teigiančių, kad savanorystė yra tuščias laiko švaistymas yra 19 proc., tiek pat teigė, kad jų gyvenamojoje vietovėje nėra galimybės tokiai veiklai. Taigi savanorystei plėsti yra potencialo, ypač didelis potencialas vyresnių nei 60 m. amžiaus grupėje.

**

Pilietinės galios indekso 2024 m. tyrimas tai pat parodė visuomenės **organizacinį įsitinklinimą**. Apklausos rezultatai parodė, kad 51 proc. gyventojų per paskutinius 12 mėn. yra kaip nariai arba kaip savanoriai įsitraukę į įvairių organizacijų veiklas: daugiausia jų, 22 proc., priklausė vienai organizacijai ar dalyvavo jos veikloje, 12 proc. – dviems, 8 proc. – trimis, 9 proc. – keturioms ir daugiau. Per paskutinius metus jokioms organizacijoms nepriklausę ir jų veiklose nedalyvavę teigė 49 proc. respondentų. Daugiausia apklaustųjų nurodė kaip nariai ar savanoriai įsitraukę į labdarinę veiklą užsiimančių organizacijų veiklą (21 proc.), 17 proc. nurodė priklausantys ir/ar dalyvaujantys daugiabučių, sodininkų, gyvenamųjų namų bendrijose, mokyklos tėvų komitetuose ir pan., 16 proc. – vietos bendruomenės organizacijose, 15 proc. - laisvalaikio, pomėgių, sporto organizacijose, 10 proc. – organizacijose, padedančiose ar vienijančiose tam tikrą žmonių grupę. Organizacinės narystės tankis 2024 m. išlieka labai panašus lyginant su 2020 m. (ir kartu aukštesnis nei 2016 m. stebėtasis).

Apjungiant organizacinio įsitinklinimo duomenis su pasiryžimu savanoriauti krizės sąlygomis, matyti labai aiškus tiesioginis ryšys - kuo labiau asmuo įsitinklinęs į organizacijas (yra vienos ar kelių narys, savanoris), tuo didesnis jo pasiryžimas prisidėti valdant kilusią krizę: jog savanoriautų tokiose veiklose, teigia 36 proc. jokioms organizacijoms nepriklausančiųjų, 55 proc. priklausančių vienai organizacijai, 70 proc. priklausančių dviems ir 81 proc. priklausančių trimis ir daugiau. Įsitinklinusieji pasižymi ir didesniu užtikrintumu: labiausiai įsitraukusiųjų grupėje (dalyvaujančių trijose ir daugiau organizacijų) nežinančiųjų, ar jungtųsi prie veiklų valdant krizes, yra 6 proc., o tarp jokiame organizacijose nedalyvaujančiųjų – 19 proc.; panašiai ir su dideliu užtikrintumu

indikuojančiu „tikrai taip, prisidėčiau“ – tarp dalyvaujančiųjų trijose ir daugiau organizacijų tokį atsakymą renkasi 15 proc., o tarp niekur neįsitinklinusiųjų – triskart mažiau, 5 proc.

Detaliau patyrinėjant **nevyriausybinių organizacijų (NVO) įvaizdį** visuomenėje, apklausos rezultatai parodė, jog vis dar nemaža Lietuvos gyventojų dalis neturi aiškios nuomonės apie nevyriausybines organizacijas: klausiant, ar jomis pasitiki, 54 proc. rinkosi neutralų „nei taip, nei ne“ atsakymą. Tarp turinčiųjų nuomonę – 3 proc. „visiškai pasitiki“ ir dar 30 proc. „pasitiki“. 2 proc. nurodė „visiškai nepasitikintys“, dar 11 proc. – „nepasitikintys“. Lyginant su kitomis institucijomis, pasitikėjimo nevyriausybiniomis organizacijomis lygis labai panašus į pasitikėjimo savivalda, ir aukštesnis už pasitikėjimo žiniasklaida, verslu ar nacionalinėmis politinėmis institucijomis.

Dauguma, t.y., 64-68 proc. respondentų, nevyriausybines organizacijas mato kaip vykdančias visuomenei naudingą veiklą, vienijančią iš idėjos veikiančius žmones, atstovaujančias visuomenės interesus. Triskart mažesnė dalis - 18-21 proc. respondentų – turi labiau neigiamą požiūrį į NVO – vertina jas kaip įkurtas pinigams įsisavinti, neturinčias autoriteto visuomenėje ir neskaidriai naudojančias lėšas. 20 proc. apklaustųjų NVO laiko pasyviomis – pažymėtina, jog tokia nuomonė būdinga tiek kitais aspektais skeptiškai, tiek palankiai vertinantiems NVO.

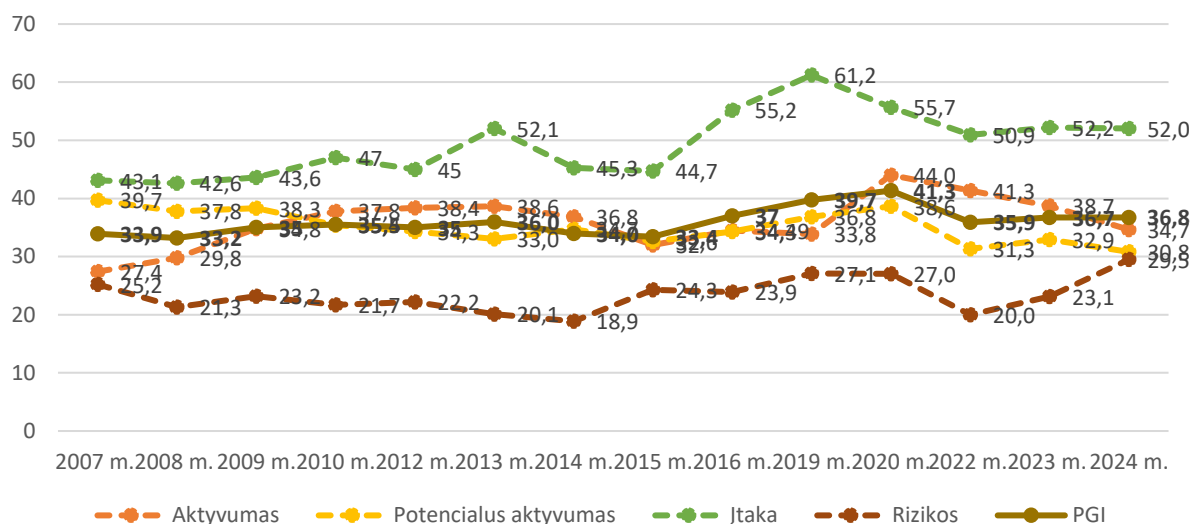
Dauguma gyventojų nurodo, jog apie NVO žino „šiek tiek“ (39 proc.), arba „labai mažai“ (34 proc.), dar 13 proc. pažymi, kad visiškai nieko nežino apie NVO. Savo žinių lygį pozityviau vertina 13 proc., tačiau tik 2 proc. iš jų savo žinių apie NVO lygį įvertina kaip „labai gerą“. Atvirame klausime pasiteiravus, apie kokią organizaciją pirmiausia pagalvoja, kai išgirsta pavadinimą „nevyriausybine organizacija“, išryškėjo, jog ryškiausiai NVO pavyzdžiais 2024 m. pabaigoje Lietuvos gyventojai laikė dideles labdarinę veiklą (ir ne tik) užsiimančias organizacijas, tokias kaip *Caritas* (14 proc.), *Blue Yellow* (8 proc.), *Randonasis kryžius* (8 proc.) ar *Maisto bankas* (7 proc.).

**

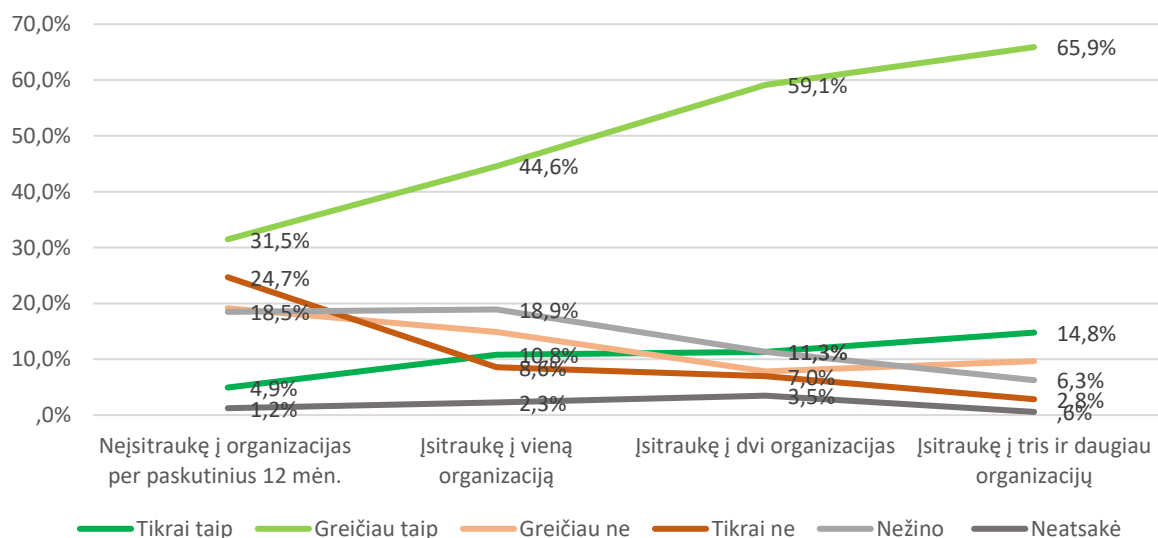
Kalbant apie **visuomenės sutelktumą**, patys Lietuvos gyventojai **daugiausia susipriešinimo mato** tarp LGBTQ+ teises, įskaitant teisę į santuoką, palaikančių ir jiems prieštaraujančių (68 proc.), antroje vietoje – tarp skirtingų politinių partijų rėmėjų (56 proc.), trečioje – tarp turinčių/turėjusių skirtingą požiūrį į COVID-19 pandemijos valdymą (49 proc.). Jokio visuomenės susipriešinimo pagal įvairias galimas skirtis nepastebi tik 13 proc. respondentų. Gyventojų pastebimas visuomenės susipriešinimas yra susijęs su jų požiūriu, kiek atvirai jie gali reikšti savo įsitikinimus ir pažiūras, taip pat jų pasirengimu savanoriauti krizės situacijoje ar pasirengimu ginti šalį.

Tyrimas taip pat parodė, kad pusė Lietuvos gyventojų (51 proc.) mano, kad Lietuvoje kiekvienam **leidžiama atvirai reikšti savo nuomonę ir įsitikinimus**. Trečdalis (34 proc.) turi priešingą nuomonę. Dažniausiai įvardinama viešo savo nuomonės išsakymo pasekmė – prieštaravimų sulaukimas (67 proc.). Dauguma (7 iš 10 gyventojų) yra užtikrinti, kad dėl savo pažiūrų neprarastų jiems artimų ryšių. Kita vertus, 5 iš 10 respondentų laiko tikėtina, kad jų nuomonė gali ižeisti kitus, tokia pat dalis mano, kad, atvirai išsakyti savo nuomonę, jie gali būti užsipulti socialinėse medijose. Lietuvos gyventojų požiūris į viešą nuomonės reiškimą yra susijęs su jų didžiavimusi Lietuva, nuostatomis dėl savanorystės Lietuvą ištikus krizei, krašto gynybos bei visais pilietinės galios dėmenimis. Labiau pasitikintys ir tikintys galimybe atvirai viešai reikšti savo įsitikinimus dažniau didžiuojasi Lietuva, teigia, kad imtūsi savanoriauti Lietuvą ištikus krizei, ar gintų šalį. Jie taip pat turi daugiau pilietinės galios.

Lietuvos visuomenės PGI kaita 2007 - 2024 m.



Ar jūs prisidėtumėte kaip savanoris(-ė) prie krizės suvaldymui skirtų veiklų?



Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų dr. Rūtos Žiliukaitės, dr. Mindaugo Degučio ir prof. dr. Ainės Ramonaitės parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas matuoja nuo 2007 metų. Pilietinės galios indeksas parodo, koks yra ir kaip kinta visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei jo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas.

Pilietinės galios indekso tyrimai yra grįsti reprezentatyviomis Lietuvos visuomenės apklausomis. Tokią apklausą 2024 m. tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras

„VILMORUS“, 2024 metų lapkričio mėn. 7 d. – 16 d. „akivaizdinio“ interviu metu apklausęs 1000 Lietuvos gyventojų (18-75 metų). Analizuojant, visuomenės apklausos duomenys papildomai persverti pagal lytį ir amžių.

2024 m. Pilietinės galios indekso tyrimą finansavo LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.